

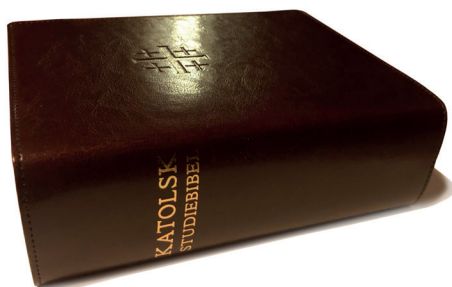
STUDIEHANDLEDNING TILL

KATOLSK STUDIEBIBEL

Bibel 2000 med katolska kommentarer

6

Romarbrevet

Studiehandledning till Romarbrevet

Veritas Förlag
Box 2150
103 14 Stockholm
veritas@katolskakyrkan.se
www.veritasforlag.se

Studiehandledning till Romarbrevet

© Studieförbundet Bilda

Medarbetare: Emanuel Sennerstrand, Fiorella Bastidas, Alen Josef, Iwona Dekajlo,
Christina Illmayr, Martin Hanna och Carina Björklind

Formgivning: Håkan Boström

www.bilda.nu

Innehåll

Introduktion	5
Förberedelse till första träffen – alla	5
Förberedelse till första träffen – cirkelledaren	5
Noterna i Studiebibeln	6
Introduktionsfilm	6
FÖRSTA TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 1	7
Inledning	7
Lära känna varandra-aktivitet	7
Samtalsfrågor	8
Avslutning	8
ANDRA TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 2–3	9
Inledning	9
Samtalsfrågor	9
Avslutning	10
TREDJE TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 4–6	11
Inledning	11
Samtalsfrågor	11
Avslutning	12
FJÄRDE TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 7–8	13
Inledning	13
Samtalsfrågor	13
Avslutning	14
FEMTE TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 9–11	15
Inledning	15
Samtalsfrågor	15
Avslutning	16
SJÄTTE TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 12–14	17
Inledning	17
Samtalsfrågor	17
Avslutning	18

SJUNDE TRÄFFEN: Romarbrevet kapitel 15–16	19
Inledning	19
Samtalsfrågor	19
Avslutning	20
Till dig som leder en Bildacirkel	21
Dina uppgifter som ledare	21
Tidsramar	21
Samarbetet med Bilda	21
Bildningstrappan – hur hittar vi rätt nivå på samtalet?	22
Förslag på spelregler i en studiegrupp	23
Pedagogiska tips	24
Hur du markerar i din bibel	25
Vad säger KKK om bibelstudier?	27
Referenslista	28

Introduktion

Romarbrevet är Paulus längsta och teologiskt mest utvecklade brev. I det romerska imperiets huvudstad har en konflikt uppstått mellan judiska och icke-judiska troende. I ljuset av denna konflikt ger Paulus sin mest grundläggande utläggning av evangeliet. Gud har i Jesus Kristus försonat människans synd och gjort judar och icke-judar till ett enda folk i Kristus.

Förberedelse till första träffen – alla

Förbered dig genom att läsa igenom introduktionen till Romarbrevet i *Katolsk studiebibel* och Romarbrevet kapitel 1.

Under träffarna behöver du utöver *Katolsk studiebibel* även ha tillgång till lämpliga färgpennor, se s. 25, och tillgång till *Katolska kyrkans katekes* (KKK). Den finns tillgänglig online.

Förberedelse till första träffen – cirkelledaren

Som cirkelledare behöver du förbereda några saker. I slutet av studiehandledningen på s. 21 finns det viktig information som vi rekommenderar att du läser.

Detta behöver du tänka på:

- Sätt tidsramarna. Det kan gruppen bestämma tillsammans, men du behöver tänka efter före.
- Läs igenom frågorna till träffen och välj vilka ni ska fokusera på. Detta behöver du göra inför varje träff. Ni kan med fördel läsa texten tillsammans och fylla i färger och rita eller skriva i era biblar under träffen.
- Hur väl känner deltagarna varandra? Om de inte har deltagit i en studiecirkel tillsammans förut kan en lära-känna-aktivitet ge ett bra samtalsklimat framöver. I början av första träffen finns förslag på en aktivitet.

Noterna i Studiebibeln

Katolsk studiebibel bygger på Bibelkommissionens översättning, *Bibel 2000*. *Bibel 2000* har noter till texterna som är placerade under bibeltexten. När det står Bibelkommissionens not är det den noten som avses.

Vid sidan om bibeltexten finns de katolska noterna. När det står »noten till vers ...« så är det den katolska noten som avses.

När det står »båda noterna till vers ...« så är det en uppmaning att läsa både och.

När texten talar om parallellhänvisningarna så är det de bibelverser som räknas upp längst ner på sidan som avses.

Introduktionsfilm

Bilda har tagit fram en serie filmer med Emanuel Sennerstrand för studiecirklar om studiebibeln. Tipsa gärna deltagarna om »Katolsk studiebibel del 6. Romarbrevet«, eller visa den under träffen. Filmen finns på Youtube-kanalen Katolsk horisont.

FÖRSTA TRÄFFEN

Romarbrevet kapitel 1

Inledning

Tolkningen av de inspirerade Skrifterna bör framför allt vara uppmärksam på vad Gud vill uppenbara genom de heliga Skrifterna för vår frälsnings skull. Det som kommer från Anden kan bara helt och fullt uppfattas under Andens ledning. (KKK 137.)

Inled gärna med bön:

Gud, du som har undervisat dina trogna med den helige Andes ljus, skänk oss vishet genom samme Ande, och låt oss alltid kunna glädja oss åt hans tröst. Genom Jesus Kristus, vår Herre. (Ur *Pingstnovenan*, Gråbröderna, S:t Franciskus katolska kyrka i Jönköping, 2019.)

Gå en presentationsrunda och dela era förväntningar på studiecirkeln.

Har alla vad de behöver? (Studiebibeln, färgpennor, anteckningsunderlag, studiehandledningen.)

Cirkelledaren presenterar studiebibeln och studiehandledningen, titta tillsammans på avsnittet *Hur du markerar i din bibel* på s. 25–26.

Bestäm gemensamt vilka spelregler ni vill ha under era träffar, förslag finns på s. 23.

Lära känna varandra-aktivitet

Vad har vi för likheter i det vi gillar och ogillar? Låt gruppen hitta tre saker som alla i gruppen gillar. Ni ska också hitta tre saker som alla i gruppen ogillar. Till exempel platser, maträtter, bibelverser, idrotter, böner.

Om studiecirkeln består av fler än sex personer, dela upp er i grupper om tre och tre. Efter fem minuter berättar varje grupp för de andra vad man kommit fram till.

Samtalsfrågor

- Trons lydnad är Romarbrevets ram (se noten till 1:5).
 - Hur kan man tala om lydnad i vår tid när ordet sannolikt inte har en positiv klang?
 - Hur reagerar ni inför beskrivningen av Guds vrede?
 - Håller ni med om det som sägs i noten till Rom 1:18?
- Vad innebär det att få kunskap om Gud genom hans verk (Rom 1:20)?
Ta hjälp av noten samt not till Rom 2:15 och samtala om förnuftets roll i katolsk människosyn.
 - Kan man alltid lita till sitt förnuft?

Verserna i Rom 1:26–27 uppfattas av många i vår tid som anstötliga. Katolska kyrkans lära är tydlig angående samkönade relationer. Läs KKK 2357–2359 tillsammans med noten och samtala om ämnet utifrån ledorden sanning och barmhärtighet.

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar från dagens samtal.

Avsluta gärna med att be Herrens bön (Fader vår) tillsammans.

Som förberedelse inför nästa gång ska alla läsa Romarbrevet kapitel 2–3.

Romarbrevet kapitel 2–3

Inledning

Inled gärna med en fritt formulerad bön eller bönen på s. 7.

Gå en runda och dela era tankar från förra träffen.

Samtalsfrågor

- Läs Rom 2:13 med not. Se även noten till Rom 1:17. Ta hjälp av KKK 1987–1995.

- Hur blir man rättfärdig? Vad svarar en katolik på den frågan?

- Läs Rom 2:13 om lagens görare tillsammans med Rom 3:28.

- Vad händer när ni läser de två verserna tillsammans?
- Finns det något problem här?

Ta hjälp av noterna och samtala om hur katoliker ser på saken.

- Vad innebär hjärtats omskärelse i Rom 2:29 med not? Undersök bakgrunden i GT och samtala om kopplingen till dopet som är den kristna motsvarigheten till den judiska omskärelsen.

- Rom 3:10 och 3:23 beskriver människans grundproblem i förhållande till Gud.

- Om du får frågan om varför du är kristen, vad skulle du svara då? Skulle du använda någon av dessa verser eller skulle du formulera dig på annat sätt?

- Läs Rom 3:25 med not. Markera versen med röd penna. Paulus liknar Kristus vid förbundsarkens lock. Motivet är ovanligt i NT. Läs om den viktiga bakgrunden i 3 Mos 16.

- Ser ni sambandet mellan Kristus och arkens lock?

- Samtala om hur försoningsdagen hänger samman med Kristi offer.

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar från dagens samtal.

Avsluta gärna med att be Herrens bön tillsammans.

Som förberedelse inför nästa gång ska alla läsa Romarbrevet kapitel 4–6.

TREDJE TRÄFFEN

Romarbrevet kapitel 4–6

Inledning

Inled gärna med en fritt formulerad bön eller bönen på s. 7.

Gå en runda och dela era tankar från förra träffen.

Samtalsfrågor

- Läs kapitel 4 om Abraham.
 - Varför tror ni att han är så viktig för Paulus och hans argumentation? Ta hjälp av noterna.
- Läs Rom 5:1–11 med dopet i åtanke. Stryk under alla ställen i noterna där dopet nämns.
 - Vad kan ni lära er om sambandet mellan rättfärdiggörelsen och dopet?
Markera med röd penna allt i bibeltexten som handlar om Kristi död, blod och försoning.
- Rom 5:12–21 är av stor betydelse för kyrkans lära om arvsynoden/ursynoden.
 - Vilka paralleller hittar ni mellan Adam och Kristus?
 - Hur kan man säga att Jesus är en ny Adam?
- Var uppmärksamma på övergången mellan kapitel 5 och 6. Ta hjälp av noten till Rom 6:3.
 - Vad vill Paulus säga när han byter ämne?
 - Hur hör tron samman med dopet i katolsk teologi?
 - Vad händer med oss i dopet?

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar från dagens samtal.

Avsluta gärna med att be Herrens bön tillsammans.

Som förberedelse inför nästa gång ska alla läsa Romarbrevet kapitel 7–8.

Romarbrevet kapitel 7–8

Inledning

Inled gärna med en fritt formulerad bön eller bönen på s. 7.

Gå en runda och dela era tankar från förra träffen.

Samtalsfrågor

- Kapitel 7 anses allmänt vara det mest komplicerade avsnittet i Romarbrevet. Läs kapitlet i sin helhet och hjälp varandra att försöka förstå vad Paulus menar. Ta hjälp av noterna. Om det fortfarande är obegripligt, släpp saken och gå vidare!
- I Rom 7:14 möter vi uttrycket »köttslig natur«.
 - Vad menar Paulus?
 - Vad har den döpta människan att kämpa mot?Ta hjälp av katekeshänvisningarna i noten.
- Läs Rom 7:19.
 - Känner ni igen er?
 - Är detta krass realism eller pessimistisk människosyn?
 - Hur går det med intentionerna att göra det goda i livet?
- Kapitel 8 kallas ibland för den helige Andes kapitel. Läs kapitlet i sin helhet och markera med gul penna alla ställen som handlar om Anden.
 - Vilka kontraster finns mellan kapitel 7 och 8?

■ Läs Rom 8:19–21 och fundera över innebörden. Ta hjälp av noten till 8:21.

- Vad innebär detta för er syn på tillvaron?
- Hur ofta har ni mött undervisning om att Kristi korsoffer gäller mer än människan?

Läs KKK 1042–1050 för att få kyrkans perspektiv.

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar från dagens samtal.

Avsluta gärna med att be Herrens bön tillsammans.

Som förberedelse inför nästa gång ska alla läsa Romarbrevet kapitel 9–11.

FEMTE TRÄFFEN

Romarbrevet kapitel 9–11

Inledning

Inled gärna med en fritt formulerad bön eller bönen på s. 7.

Gå en runda och dela era tankar från förra träffen.

Samtalsfrågor

- Läs noten till kapitel 9–11 så att ni förstår vad avsnittet handlar om. Samtala om varför Paulus ger så mycket utrymme åt ämnet.
- Rom 9:3 vittnar om en oerhörd kärlek från missionären Paulus. Spegla versen i era egna liv.
 - Hur mycket vill ni att människor i er omgivning ska komma till tro egentligen?
- Rom 10:4 har en missvisande och ofta kritiserad översättning. Läs först versen som den står. Byt sedan ut ordet »lagen« mot »Guds ord« (se den viktiga definitionen i noten till Rom 2:12).
 - Vad händer med versen?
 - Vad blir innebörden nu?
- Rom 11:1 (med not) är mycket viktig för vår tro.
 - Vad blir konsekvenserna om vi menar att Gud har förskjutit folket Israel?
 - Kan han då även förskjuta kyrkan? Läs 11:29 med not som en kommentar
 - Vilka tankar har ni om Guds hållning mot förbundsfolket Israel?

■ I Rom 11:17–24 varnar Paulus icke-judar för att förhäva sig över det judiska folket.

- Vad menar han?
- Är det viktigt för dig att känna till kristendomens judiska rötter?

Leta upp Andra Vatikankonciliets dokument *Nostra aetate* och läs vad katolska kyrkan lär om relationen till det judiska folket. Det finns flera artiklar på svenska om dokumentet tillgängliga på nätet, se referenslistan.

- Hur ofta hör du om den relationen i kyrkans förkunnelse och undervisning?

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar från dagens samtal.

Avsluta gärna med att be Herrens bön tillsammans.

Som förberedelse inför nästa gång ska alla läsa Romarbrevet kapitel 12–14.

Romarbrevet kapitel 12–14

Inledning

Inled gärna med en fritt formulerad bön eller bönen på s. 7.

Gå en runda och dela era tankar från förra träffen.

Samtalsfrågor

- Läs hela kapitel 12 och stryk under alla uppmaningar med grön penna.
 - Vad innebär det att frambära sig själv som ett offer (Rom 12:1)? Läs KKK 2031 för att få vägledning.
 - Vad är kyrkans främsta kraftkällor för våra liv? Kan ni komma på minst fem?
- Vad menar Paulus med att inte anpassa sig efter världen i Rom 12:2? Läs noten och angivet ställe i katekesen.
 - När kan »världen« utgöra en verklig frestelse och en fara för det kristna livet?
- Tänk er en situation där ni som kristna är svårt förföljda för er tros skull. Samtala om vilka känslor och reaktioner det skulle kunna väcka hos er. Läs sedan Rom 12:14.
 - Är uppmaningen svår att ta till sig?
 - Hur kan vi få hjälp att leva så?
 - Känner ni kristna som har utsatts för förföljelse och som har försökt leva efter bibelordet?

■ Läs Rom 13:1–7 och problematisera Paulus ord om överheten (= stat, myndigheter).

- Vad menar han egentligen?

Läs sedan noten till samma vers. Slå upp angivna ställen i katekesen.

- Vad får ni för vägledning här?
- Hur ska katoliker tänka i förhållande till dem som styr i samhället?
- Ge exempel på tillfällen när det kan uppstå konflikter.

■ Rom 14:7 är uppfordrande.

- Hur kan ni leva efter detta i era sammanhang?
- Vad skulle kunna hända om fler troende tänkte på detta? Ta hjälp av noten.

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar från dagens samtal.

Avsluta gärna med att be Herrens bön tillsammans.

Som förberedelse inför nästa gång ska alla läsa Romarbrevet kapitel 15–16.

SJUNDE TRÄFFEN

Romarbrevet kapitel 15–16

Inledning

Inled gärna med en fritt formulerad bön eller bönen på s. 7.

Gå en runda och dela era tankar från förra träffen.

Samtalsfrågor

- Läs Rom 15:1–6 och markera alla uppmaningar med grön penna. Stanna till en stund inför de tre första verserna.

- Vad betyder detta i era liv?
- Lever ni så?
- Fungerar detta i er församling?

- I Rom 15:14–16 finns en unik beskrivning av Paulus.

- Vilken?

Läs den gammaltestamentliga bakgrunden (se noten) för att förstå vad Paulus syftar på. Markera sedan med gul penna så att Treenigheten i texten framkommer tydligare. I marginalen kan du rita en triangel som symbol för Treenigheten.

- Läs Rom 15:23 och fundera över innebörden.

- Vad menar han med »den här delen av världen«?
- Varifrån skriver Paulus?
- Vilka områden är han färdig med?
- Hur har han hunnit med detta på så kort tid?

Ta hjälp av introduktionen till Romarbrevet, och gärna en bibelatlas eller karta som visar romarrikets utbredning under det första århundradet e.Kr.

- Läs Paulus hälsningar i kapitel 16. Markera alla kvinnonamn med gul penna. Ta hjälp av informationen i noterna och samtala sedan om Paulus syn på kvinnor.
 - Vilka reaktioner väcker bibeltext och noter?
 - Blir ni förvånade över något?
 - Hittar ni andra texter av Paulus som talar i en annan riktning?
- Leta sedan upp det ställe i Johannesevangeliet där ni kan läsa om den kvinna som i fornkyrkan kallades »apostlarnas apostel».
 - Vem var hon?
 - Varför har hon fått denna titel?

Avslutning

Gå en runda och dela era tankar:

- Vad har varit mest utmanande med att läsa Romarbrevet tillsammans?
- Vad har varit mest givande med att läsa Romarbrevet tillsammans?

Bestäm om ni vill fortsätta med en ny studiecirkel.

Avsluta gärna med att be Herrens bön tillsammans.

.

Till dig som leder en Bildacirkel

En studiecirkel är en samtalsgrupp där vi läser och samtalar kring ett ämne utifrån våra livserfarenheter och vår vardag tillsammans med andra. På detta sätt kan den kunskap som studiecirkeln genererar bli livsrelevant och vardagsorienterad. Det speciella med att vara ledare i en studiecirkel är att du är ledare i och inte för gruppen. En studiecirkel är inte en akademisk kurs och du behöver inte vara expert på ämnet.

Dina uppgifter som ledare

- Leda cirkeln tillsammans med deltagarna.
- Vara kontaktperson till Bilda.
- Rapportera in närvaro vid cirkelns slut.

Tidsramar

Om ni inte bestämt det tidigare, så behöver ni sätta tidsramarna vid första träffen. Två eller tre studietimmar (en studietimme är 45 minuter)? Utgå från gruppens förutsättningar och behov och avsätt tid till samtalet och att reflektera.

Samarbetet med Bilda

Genom att rapportera din studiecirkel till Bilda får du det stöd du kan behöva, samtidigt som våra gemensamma resurser för bildningsarbetet växer. Bilda erbjuder cirkelledarutbildningar så att alla ska ha möjlighet att leda en cirkel med gott självförtroende.

På Bildas webb kan du läsa mer om rollen som cirkelledare.

www.bilda.nu/cirkelledare/vad-innebar-det-att-vara-cirkelledare/

Bildningstrappan

– hur hittar vi rätt nivå på samtalet?

Att studera Bibeln kan man göra på många sätt. Till att börja med behöver man läsa texterna.

- Vad står det?
- Vad betyder texten i sig?

Nästa steg blir att fundera över:

- Vad betyder texten för mig?
- Vad innebär texten?

Dessa frågor kallas för bildningstrappan. Om du som leder gruppen har koll på var din grupp befinner sig på bildningstrappan, blir det lättare att välja vilka samtalsfrågor som fungerar i din grupp.

Förslag på spelregler i en studiegrupp

- Det personliga vi delar med varandra i den här gruppen stannar här.
- Alla talar i jag-form.
- Alla har rätt att säga vad han eller hon tycker, utan att bli ifrågasatt som person.
- Allas erfarenheter och åsikter är lika viktiga.
- Alla har rätt att säga sådant som inte är färdigtänkt och att ändra sig.
- Var och en har rätt att dela med sig av så mycket eller så lite som han eller hon anser lämpligt. Och vi hjälper varandra att respektera varandras gränser.
- Alla hjälps åt att hålla tidsramarna.

Pedagogiska tips

Beroende på gruppens storlek behövs olika pedagogiska metoder.

När du går cirkelledarutbildning med Bilda kan din församling eller grupp få Bildas ledarväska. I den finns tips och material för övningar som passar olika sammanhang.

Där finns också exempel på olika samtalsmetoder som du kan använda dig av. En sådan är rundan. I en runda går ordet till alla deltagare i tur och ordning. Alla får tala utan att bli ifrågasatta eller kommenterade. Det kan vara bra att skicka något föremål (ett Bildahjärta, en rund sten eller något annat) som visar vem som för tillfället har ordet. Den som håller i föremålet får tala till punkt utan att bli ifrågasatt eller kommenterad. Detta bromsar upp och ger rundan ett större lugn. Vet man inte direkt vad man ska säga, kan man sitta en stund med föremålet i handen och fundera. Vill någon kommentera får den personen vänta tills den själv får föremålet i sin hand. Det går alltid bra att »passa« och skicka vidare utan att ha sagt något.

Hur du markerar i din bibel

Det finns många fördelar med att göra din bibel personlig. Ett sätt är att med vanlig bläckpenna, eller annan lämplig penna, föra anteckningar och rita symboler för olika teman i marginalen. Du kan också ringa in ord som du särskilt vill uppmärksamma, göra korshänvisningar till besläktade bibelställen, förtydliga sambandet mellan Gamla testamentet och Nya testamentet, göra hänvisningar till katekesen och så vidare. Du kan också använda färgsystem för att markera olika typer av bibeltext. Det viktigaste är att hitta en metod som gör bibelstudiet meningsfullt för dig. Du kan använda färger efter egen smak och skapa ett personligt färgsystem.

Om du istället vill följa ett enkelt och grundläggande system kan du göra enligt förslaget nedan. Se till att du använder pennor som inte blöder igenom det ofta tunna pappret i en vanlig bibel. Överstrykningspennor i tusch fungerar vanligtvis inte. Akvarellpennor i trä fungerar bra. Det finns även särskilda överstrykningspennor för tunt bibelpapper, »dry highlighters«. De finns att köpa i specialaffärer som webbshopen hos Nya Musik i Jönköping.

När du markerar i din bibel, och på så sätt gör den mer personlig, kommer du att upptäcka att det blir lättare att leva av Ordet. Det är det viktigaste.

Gul färg använder du till allmänna markeringar för sådant du särskilt vill uppmärksamma: viktiga texter, sammanhang, personer eller särskilda ord. Sådant som du är särskilt intresserad av.

Grön färg använder du till allt som hör till helgelsen och tillväxten i det andliga livet. Till exempel sammanhang som talar om tröst, förmaning, vägledning, löften etc.

Röd färg använder du för texter som talar om förlåtelse, försoning, offer, blod, Kristi kors.

Blå färg använder du för Jesu mor Maria.

Du kan också rita symboler i bibelsidans marginal för att förtydliga olika teman eller personer. Använd din fantasi och skapa egna symboler som fungerar för dig. Här följer några förslag.

Rita en triangel i marginalen när bibeltexten talar om Treenigheten.

Rita en kungakrona i marginalen när bibeltexten talar om Jesus som kung eller Messias.

Rita ett kors i marginalen när bibeltexten talar om korsfästelsen.

Vad säger KKK om bibelstudier?

Så här står det i katekesen:

»En sådan kraft och styrka ligger i Guds ord att kyrkan därav får stadga och livskraft och kyrkans barn får trosstyrka, näring för själen och ett rent och ousinligt källflöde för det andliga livet.« »För dem som tror på Kristus måste tillträdet till Skriften stå vidöppet.«

»Därför bör studiet av den heliga Skrift vara så att säga den heliga teologins själ. Också ordets tjänst, alltså den själavårdande förkunnelsen, katekesen och all kristen undervisning – där den i gudstjänsten hemmahörande homilian (predikan över en bibeltext) bör ha en framträdande plats – allt detta hämtar ur samma Skriftens ord sund näring och helgande växtkraft.«

Kyrkan »uppmanar eftertryckligt och var för sig alla kristustroende [...] att genom flitig bibelläsning förvärva 'det som är långt mera värt' än annat, 'kunskapen om Jesus Kristus' (Fil 3:8). 'Att inte känna Skriften innebär att inte känna Kristus'.« (KKK 131–133, nästan allt består av direkta citat ur *Dei verbum*, nr 21–25.)

Referenslista

Katolska kyrkans katekes. Vejbystrand: Catholica, 2000, 2 uppl. eller www.katekesen.se/index.htm

Youtube > Katolsk Horisont > Den Heliga Skrift > »Katolsk studiebibel, del 6. Romarbrevet« www.youtube.com/watch?v=Vc95LPF-cGM

Pingstnovenan, Gråbröderna, S:t Franciskus katolska kyrka i Jönköping, 2019, via www.katolsk-horisont.net/andligt-bibliotek/2019-05-19/pingstnovenan

Andra Vatikankonciliet, *Nostra aetate*, övers. K. Engelhart. Stockholm: Veritas Förlag, 2015

Dietz, Klaus P., »*Nostra aetate* – en vattendelare«. Signum 2, 2005 eller www.signum.se/artikelarkiv/nostra-aetate-en-vattendelare/

Tornielli, Andrea, »*Nostra aetate* och Andra Vatikankonciliet öppnade vägen för dialog med religionerna«, Vatican News, 17 juni 2020, övers. K. Agorelius via www.vaticannews.va/sv/vatikanen/news/2020-06/nostra-aetate-och-andra-vatikankonciliet-oppnade-for-dialog.html